ממעיין החיים

משיחות המשגיח הגה"צ
רבי חיים וואלקין שליט"א

"דב ללא יער אינו דב"

במכת ערוב מצינו דבר פלא. משה רבינו מתרה בפרעה "כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך ובעבדיך וכו' את הערוב ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הם עליה" (ח, יז). כאשר מתבוננים בלשונו של משה רבינו אין כאן סתם התראה על חיות רעות שיבואו לארץ מצרים להזיק ולכלות כל הנקרה בדרכן, אלא כל חיה וחיה יחד תגיע למצרים עם "האדמה שהיא עליה" והיינו שכל חיה תבוא יחד עם הסביבה הטבעית שבה היא רגילה לחיות ולא שתבוא היא לבדה. והדבר אומר דרשני מה הענין שהחיות יבואו עם האדמה אשר הם חיים עליה,

ולבאר הדבר נקדים מה שמובא בנביא (מלכים ב ב) שם מסופר על אלישע הנביא שהיה עולה בדרך בית אל והנה היו שם נערים קטנים ואותם נערים החלו לשחוק ולהתקלס על אלישע הנביא "ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" וכתיב שם "ויפן אחריו וירא אם ויקללם בשם ה' ותצאנה שתים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושניים ילדים" (וראה שם במפרשים מפני מה קיבלו הילדים עונש כה חמור כמיתה ואכמ"ל). ובגמרא (סוטה מז, א) נחלקו רב ושמואל מה היה גודל הנס שם, תד אמר נס הוה, וחד אמר נס בתוך נס. מאן דאמר נס, יער הוה דובים לא הוו. מ"ד נס בתוך נס, לא דובים ולא יער הוו.

והיינו שנחלקו רב ושמואל עד כמה גודל הנס שהיה לאלישע שבאו הדובים ואכלו את הילדים האם רק נס אחד שהיה שם יער כבר מקודם ורק נעשה נס אחד שהגיעו דובים ואכלום או שהיו שם שני ניסים שגם יער לא היה קודם ובנס נעשה שם גם יער וגם דובים שיצאו מן היער. והגמרא שואלת, להסובר שהיה נס בתוך נס שנעשה גם יער, מדוע היו צריכים את הנס של היער וכי לא מספיק רק נס אחד של הדובים שבאו להרוג את אותם שצחקו על אלישע הנביא? ומתרצת הגמרא, משום "דבעיתי" – הדובים היו מפחדים לתקוף את הילדים אם לא היה להם יער איתם, כיון שהם זקוקים למקום לנוס אליו אחר שהם תוקפים. ורק כשהם קרובים ליער הם יוצאים בבטחה.

כדי שדב יהיה בטבעו הרגיל לתקוף, הוא צריך את סביבתו הטבעית - את היער לידו כדי שיוכל להיות בטבעו ואם חסרה לו האווירה הטבעית שלו אין הוא במיטבו ולא מסוגל לתקוף

מדברי הגמרא למדנו שכדי שדב יהיה בטבעו הרגיל לתקוף, הוא צריך את סביבתו הטבעית - את היער לידו כדי שיוכל להיות בטבעו ואם חסרה לו האווירה הטבעית שלו אין הוא במיטבו ולא מסוגל לתקוף ולכן נעשו שם שני ניסים גם את נס הדובים שבאו וגם את נס היער, כי דב ללא היער הוא אינו דב.

ולפי זה יובן לנו למה היו צריכים במכת ערוב גם את "האדמה אשר הם עליה" ולא רק את עצם הבאת החיות. שאם רק החיות בעצמן יבואו ללא הסביבה הטבעית בה הן חיות, הן לא יתקפו ולא יהיו במיטבם ולכן כדי שהמכה אכן תפעל ותזיק למצרים היו צריכים שהחיות יבואו עם האדמה שלהם וסביבתם הטבעית וכך בוודאי יהיו הם כהרגלם לתקוף ולהזיק למצרים שרק כך המכה תהיה מושלמת. ורואים כעין זה גם בגן החיות בו יש סוגי חיות לרוב וכל אחת שונה בטבעה ובמזגה ולכל חיה וחיה בונים את הסביבה הטבעית שלה בכלוב כדי שתרגיש שהיא נמצאת בסביבתה הטבעית וכך תהיה במיטבה. ואמרתי את הביאור הנ"ל לפני מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א ונהנה מאוד מהדברים.

ואם כנים הדברים גבי בעל חי שצריך הוא את סביבתו הטבעית כדי להיות בטבעו, מה נאמר ומה נדבר על בן תורה שסביבתו הטבעית היא בית מדרש והיכלה של תורה - זהו היער שבו צריך להרגיש הוא הטבעיות שרק זה הוא מקומי ואדרבא כל זמן שהוא מחוץ לכותלי בית המדרש רחוק מן הוויות דאביי ורבא, צריך הוא להרגיש כאותו דב שלא נמצא ליד היער ואין הוא מסוגל לעשות כלום. הרגשת הפחד - 'דבעיתי' שהיתה לאותם דובים ללא היער, צריכה ללוות כל בן עליה בצאתו מבית המדרש אף גם לצורך חשוב. עליו לזכור כי בחוץ אין זה מקומו ולא סביבתו הטבעית. וכלשון רש"י (סוטה שם) שרק ליד היער "יוצא הדב בבטחה".

עם הרגשה כזאת מובטחים אנו, כי גם אם צריכים לצאת מבית המדרש לצורך מסוים, מכל מקום זה יהא מחסום מהשפעה הקלוקלת השוררת בחוצות רחוב.

(נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו)